

აშშ-ის გეოსტრატეგიული ინტერესების ევოლუცია მე-20 საუკუნეში

ვიცე-პოლკოვნიკი იოსებ ტურაშვილი¹

<https://orcid.org/0009-0004-2891-7547>

<https://doi.org/10.61446/mp.4.2025.10043>

აბსტრაქტი

ნაშრომი აშუქებს აშშ-ის გეოსტრატეგიული ინტერესების დინამიკას XX–XXI საუკუნეების განმავლობაში, დეტალურად აერთიანებს ისტორიულ, სამხედრო, ეკონომიკურ და დიპლომატიურ ფაქტორებს, რომლებმაც განაპირობეს აშშ-ს როლი გლობალურ წესრიგში. კვლევა ხაზს უსვამს აშშ-ის საწყის იზოლაციონისტურ პოზიციას, პირველი და მეორე მსოფლიო ომების ტრანსფორმაციულ გავლენას, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის, ბრეტონ ვუდის სისტემის და სამხედრო ალიანსების (ნატო, აშშ-იაპონია, სამხრეთ კორეა) მნიშვნელობას გლობალური უსაფრთხოების არქიტექტურაში. ნაშრომი დეტალურად აღწერს ცივი ომის ეპოქის იდეოლოგიურ დაპირისპირებას, შეკავების სტრატეგიას და აშშ-ის ფართო სამხედრო ჩართულობას კორეასა და ვიეტნამში. ნაშრომი წარმოგვიდგენს თუ, როგორ გარდაიქმნა აშშ პატარა იზოლაციონისტური სახელმწიფოდან წამყვან გლობალურ ძალად, რომელიც ისეთი ინტეგრირებული გეოსტრატეგიული ინსტრუმენტებით როგორიცაა სამხედრო, ეკონომიკური, დიპლომატიური და ინსტიტუციონალური ასპექტები, ახორციელებდა საკუთარ ინტერესებს საერთაშორისო სისტემაში. ნაშრომი მკაფიოდ განსაზღვრავს დროით კატეგორიებსა და ისტორიულ ფაქტორებს, რაც აშშ-ის სტრატეგიული განვითარების კომპლექსური აღქმას აადვილებს. ნაშრომი დეტალურად ასახავს ტრუმენის დოქტრინისა და მარშალის გეგმის გავლენას აშშ-ის გეოსტრატეგიულ ინტერესებზე, ხაზს უსვამს მათ როლს კომუნიზმის შეკავებისა და ომით დაზარალებული ევროპის აღდგენის პროცესებში. ავტორი კარგად აჩვენებს, როგორ გადაიზარდა აშშ-ის პოლიტიკა არა მხოლოდ სამხედრო მხარდაჭერაში, არამედ ეკონომიკურ ინიციატივებში, რაც უზრუნველყოფდა სტაბილურობას და ქმნიდა საყრდენს საბჭოთა გავლენის წინააღმდეგ. ნაშრომი ასევე მოგვითხრობს ცივი ომის შემდგომი ეპოქის ძირითადი მოვლენებისა და აშშ-ის გეოსტრატეგიული ინტერესების ევოლუციას, ხაზს უსვამს სამხედრო ოპერაციების, ეკონომიკური გლობალიზაციის და საერთაშორისო ინსტიტუტებში ჩართულობის მნიშვნელობას. განსაკუთრებით მკაფიოა სამხედრო კამპანიების, როგორიცაა “უდაბნოს ქარიშხალი”, ბალკანეთის ინტერვენციები და გლობალური ომი ტერორის წინააღმდეგ, რომელიც აჩვენებს აშშ-ის მზაობას გამოიყენოს ძალა საერთაშორისო სტაბილურობისა და სტრატეგიული ინტერესების დასაცავად.

მეთოდოლოგიურად ნაშრომი თვისებრივი კვლევების კატეგორიაში მოიაზრება და კვლევაზე მუშაობის პროცესში მონაცემთა შეგროვებასა და ანალიზისთვის გამოყენებულ იქნა თვისებრივი კვლევის სხვადასხვა ტექნიკები.

აშშ ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი გლობალური გეოსტრატეგიული მოთამაშეა. მისი გეოსტრატეგიული ძალა ეფუძნება როგორც გეოგრაფიულ მდებარეობას, ისე ეკონომიკურ, სამხედრო-პოლიტიკურ და ტექნოლოგიურ ძლიერებას. სწორედ ამ ძირითადი გეოსტრატეგიული ინდიკატორების გათვალისწინებით ხდება აშშ-ის ეროვნული უსაფრთხოების პოლიტიკის ფორმირება, რომლებიც კონცეპტუალური დოკუმენტებში ჰპოვებენ ასახვას.

ისტორიულ კონტექსტის ანალიზის საფუძველზე კვლევამ აჩვენა, რომ აშშ-ის გეოსტრატეგიული ინდიკატორების ჩამოყალიბებაზე ყველაზე დიდი გავლენა მოახდინა რამდენიმე ფაქტორმა: ომებმა (განსაკუთრებით მსოფლიო და ცივი ომის პერიოდში), ტექნოლოგიურმა წინსვლამ, საერთაშორისო ვაჭრობის ზრდამ, ენერგორესურსებზე დამოკიდებულებამ და გლობალურ პოლიტიკაში ახალი მოთამაშეების გამოჩენამ. აშშ-ის სტრატეგია დინამიკურად ევოლუციონირებს - თავდაპირველად

¹სსიპ-დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს, ეროვნული თავდაცვის აკადემიის ბაკალავრიატის, მენეჯმენტის მიმართულების უფროსი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პოლიტიკის მეცნიერების დოქტორანტი

იზოლაციონისტური მიდგომებიდან აგრესიულ ინტერვენციონიზმამდე. ინდიკატორების კლასიფიკაცია – სამხედრო, ეკონომიკური, ტექნოლოგიური, ენერგეტიკული და საინფორმაციო - გვიჩვენებს სახელმწიფოს მრავალმხრივ ძალაუფლებას და იმ გამოწვევების მრავალფეროვნებას, რომელთაც იგი პასუხობს.

საკვანძო სიტყვები: გეოსტრატეგიული ინტერესები; შეკავების სტრატეგია; იზოლაციონისტური პოლიტიკა; გლობალური ჰეგემონია; ცივი ომი.

The Evolution of US Geostrategic Interests in the 20th Century

Lieutenant Colonel Ioseb Turashvili²

Abstract

The paper examines the dynamics of US geostrategic interests during the 20th–21st centuries, integrating in detail the historical, military, economic, and diplomatic factors that shaped the US role in the global order. The study emphasizes the initial isolationist stance of the US, the transformative impact of World Wars I and II, and the importance of the United Nations, the Bretton Woods system, and military alliances (NATO, US-Japan, South Korea) in the architecture of global security. The paper describes in detail the ideological confrontation of the Cold War era, the strategy of containment, and the extensive US military involvement in Korea and Vietnam. The work presents how the USA transformed from a small isolationist state into a leading global power, which implemented its interests in the international system with such integrated geostrategic instruments as military, economic, diplomatic and institutional aspects. The work clearly defines time categories and historical factors, which facilitates the complex perception of the strategic development of the USA. The work reflects in detail the influence of the Truman Doctrine and the Marshall Plan on the geostrategic interests of the USA, emphasizing their role in the processes of containing communism and rebuilding war-torn Europe. The author clearly shows how the US policy evolved not only into military support, but also into economic initiatives, which ensured stability and created a bulwark against Soviet influence. The paper also traces the major events of the post-Cold War era and the evolution of US geostrategic interests, emphasizing the importance of military operations, economic globalization, and engagement in international institutions. Military campaigns such as Desert Storm, the Balkan interventions, and the Global War on Terror are particularly clear in demonstrating the US's willingness to use force to protect international stability and strategic interests.

Methodologically, the paper falls into the category of qualitative research, and various qualitative research techniques were used to collect and analyze data during the research.

The US is one of the most important global geostrategic players. Its geostrategic power is based on its geographical location, as well as its economic, military-political, and technological strength. It is precisely with these main geostrategic indicators that the US national security policy is being formed, which are reflected in conceptual documents.

Based on the analysis of the historical context, the study showed that several factors had the greatest influence on the formation of US geostrategic indicators: wars (especially during the World War and the Cold War), technological progress, the growth of international trade, dependence on energy resources, and the emergence of new players in global politics. US strategy is dynamically evolving - initially from isolationist approaches to aggressive interventionism. The classification of indicators - military, economic, technological, energy, and information - shows the multifaceted power of the state and the diversity of the challenges it responds to.

Keywords: geostrategic interests; containment strategy; Isolationist policy; global hegemony; Cold War.

² Head of the Bachelor's Program in Management at LEPL - David Aghmashenebeli National Defence Academy of Georgia, Doctoral of program's Sciences Political education of Caucasus International University

შესავალი

მე-20 საუკუნეში და 21-ე საუკუნის მიჯნაზე აშშ-ს გეოსტრატეგიული ინტერესების ჩამოყალიბებაზე მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია ისტორიულმა მოვლენებმა, გლობალური ძალაუფლების სტრუქტურის ცვლილებამ და იმ პერიოდში არსებულმა გეოპოლიტიკურმა გამოწვევებმა. აღსანიშნავია და ყურადღება გასამახვილებელია იმ კონკრეტულ ფაქტორებზე, რომლებმაც დასახელებულ პერიოდში განაპირობეს და ხელი შეუწყო აშშ-ის გეოსტრატეგიის ჩამოყალიბებას. გეოპოლიტიკური პროცესები, რომლებმაც განაპირობა აშშ-ის საგარეო პოლიტიკური პრიორიტეტების, გეოსტრატეგიული ინტერესებისა და შესაბამისად ინდიკატორების ჩამოყალიბება პირობითდ შეგვიძლია დავაჯგუფოთ შემდეგ ძირითად დროით კატეგორიებად: ა) მსოფლიო ომები და აშშ-ს ტრანსფორმაცია, როგორც ზესახელმწიფო; ბ) ცივი ომი; დ) ცივი ომის შემდგომი ეპოქა.

სანამ მსოფლიო ომების გავლენებს ჩავუღრმავდებით, აუცილებელია გავიგოთ აშშ-ის საწყისი საგარეო პოლიტიკის პოზიცია. მე-20 საუკუნის დასაწყისში შეერთებული შტატები იცავდა იზოლაციონისტურ პოლიტიკას, ფოკუსირებული იყო შიდა ზრდაზე და თავიდან აიცილა ჩართულობა ევროპულ კონფლიქტებში. ეს მიდგომა განპირობებული იყო პრეზიდენტ ჯორჯ ვაშინგტონის გამოსამშვიდობებელ მიმართვაში ჩამოყალიბებული პრინციპებით, რომელიც ურჩევდა უცხო ქვეყნებთან მუდმივი ალიანსების თავიდან აცილებას³ და შემდეგში მონროს დოქტრინის ჩამოყალიბებით, რომელიც ასევე განსაზღვრავდა ამერიკის საგარეო პოლიტიკურ კურსის მიმართულებაში იზოლაციონისტურ მიდგომას.⁴

თუმცა, პირველი მსოფლიო ომის დაწყებამ და შემდგომმა გეოპოლიტიკურმა რყევებმა აშშ-ის ეს მიდგომა საგარეო პოლიტიკაში გამოწვევის წინაშე დააყენა. აშშ თავდაპირველად ინარჩუნებდა ნეიტრალიტეტს, რაც ასახავდა ფართო საზოგადოების განწყობას შორეულ ევროპულ ომში ჩართვის წინააღმდეგ. მიუხედავად ამისა, რამდენიმე ფაქტორმა აიძულა აშშ გადაეხედა თავისი პოზიცია.

³ Lurie, Shira. „George Washington's Farewell Address“, <https://surl.li/scprgf>, (გადამოწმებულია 02.12. 2025);

⁴ The National Museum of American Diplomacy. The Monroe Doctrine: The United States and Latin American Independence. <https://surl.li/xvydvn>, (გადამოწმებულია 02.12. 2025);

ძირითადი ნაწილი

მე-20 საუკუნის დასაწყისი გლობალური გეოპოლიტიკური პროცესების მკრეპით ხასიათდება. იგი ერთის მხრივ განპირობებული იყო გერმანიის მზარდი სამხედრო-ინდუსტრიული და ეკონომიკური მიღწევებით, მეორეს მხრივ კი გლობალური კოლონიური სახელმწიფოებს შორის არსებული მზარდი დაპირისპირებით მსოფლიოში ძალაუფლებისა და რესურსების განაწილებასთან მიმართებაში. გერმანიის სურვილი გამხდარიყო მძლავრი კოლონიური სახელმწიფო, რომელიც ეყრდნობოდა მძლავრ არმიასა და სამხედრო-ინდუსტრიულ კომპლექსებს, ხელი შეუწყო გერმანიის სუპერ სამხედრო ძალად ჩამოყალიბებას ევროპის მასშტაბით და შემდეგში პირველი მსოფლიოს ომის დაწყებას. ზოგიერთი მეცნიერის შეფასებით, აშშ-ის ჩართულობა პირველ და მეორე მსოფლიო ომებში განაპირობა იმ ფაქტორმა, რომ ევროპის კონტინენტზე არ ჩამოყალიბებულყო ისეთი სუპერ სამხედრო და ეკონომიკური ძალა, რომელსაც შეეძლო პირდაპირი საფრთხე შეექმნა აშშ-ის ეროვნული უსაფრთხოებისათვის.

პრეზიდენტმა ვუდრო ვილსონმა, რომელიც აწარმოებდა კამპანიას ამერიკის ომს გარეთ დარჩენის დაპირებით, საბოლოოდ მიიყვანა ერი პირველ მსოფლიო ომში 1917 წელს. ეს იყო მნიშვნელოვანი გადახვევა იზოლაციონიზმისგან, რადგან ვილსონმა ომი შეაფასა, როგორც ბრძოლა მსოფლიოს შესაქმნელად უსაფრთხო დემოკრატიისთვის. მისი ხედვა სცილდებოდა სამხედრო გამარჯვებას. იგი მოიცავდა ახალი საერთაშორისო წესრიგის დამყარებას, რომელიც ეფუძნება კოლექტიურ უსაფრთხოებასა და თვითგამორკვევას, რომელიც ჩაწერილი იყო მის თოთხმეტ პუნქტში. ერთა ლიგა, რომელიც ამ ხედვის ნაწილად იყო შემოთავაზებული, მიზნად ისახავდა მომავალი კონფლიქტების თავიდან აცილებას დიალოგისა და თანამშრომლობის გზით.

ორ მსოფლიო ომს შორის პერიოდმა დაგვანახა, რომ აშშ-მა გარკვეულწილად უკან დაიხია იზოლაციონიზმისკენ, თუმცა, ევროპასა და აზიაში ტოტალიტარული რეჟიმების აღზევებამ და შემდგომში მეორე მსოფლიო ომის დაწყებამ თანდათან გაანადგურა იზოლაციონისტური განწყობები.

1941 წლის 7 დეკემბერს პერლ ჰარბორზე თავდასხმა იყო კატალიზატორი, რომელმაც აშშ მეორე მსოფლიო ომში ჩართო. იაპონიის ამ მოულოდნელმა თავდასხმამ გააძლიერა ამერიკული საზოგადოებრივი აზრი და აღმოფხვრა გლობალურ კონფლიქტში ჩართვის ნებისმიერი უხალისობა. აშშ სწრაფად გახდა მთავარი ძალა მოკავშირეთა ძალების შემადგენლობაში.

მეორე მსოფლიო ომმა ტრანსფორმაციული გავლენა მოახდინა აშშ-ის გეოსტრატეგიულ ინტერესებზე. ომის მსვლელობამ მოითხოვა უპრეცედენტო სამხედრო, ეკონომიკური და სამრეწველო მობილიზაცია, რამაც შეერთებული შტატები წამყვან გლობალურ ძალად აქცია. ევროპისა და აზიის ეკონომიკების განადგურებამ აშშ-ს დომინანტური როლი შეუნარჩუნა ომის შემდგომი წესრიგის ჩამოყალიბებაში.

ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის დაარსება 1945 წელს. ერთა ლიგისგან განსხვავებით, გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია შეიქმნა ისე, რომ უზრუნველყოს აშშ-ის აქტიური მონაწილეობა გლობალურ პროცესებში. აშშ გახდა დამფუძნებელი წევრი და უშიშროების საბჭოს მუდმივი წევრი ვეტოს უფლებით. ამ ნაბიჯმა ხაზი გაუსვა ამერიკის ერთგულებას კოლექტიური უსაფრთხოებისა და საერთაშორისო თანამშრომლობისადმი, რაც მიუთითებს მისი ადრინდელი იზოლაციონისტური ტენდენციებისგან გადახვევას.

გარდა ამისა, შეერთებულმა შტატებმა გადამწყვეტი როლი ითამაშა ბრეტონ ვუდსის სისტემის შექმნაში, რომელმაც დააარსა საერთაშორისო სავალუტო ფონდი (IMF) და მსოფლიო ბანკი. ეს ინსტიტუტები მიზნად ისახავდნენ გლობალური ეკონომიკური სტაბილურობისა და განვითარების ხელშეწყობას, რაც ასახავდა აშშ-ის ინტერესებს სტაბილური, აყვავებული საერთაშორისო წესრიგის ხელშეწყობაში, რომელიც ხელს უწყობს დემოკრატიას და თავისუფალ საბაზრო კაპიტალიზმს.

ცივი ომის დაწყებამ კიდევ უფრო გააძლიერა აშშ-ის ერთგულება სამხედრო ალიანსებისადმი. 1949 წელს ნატოს ჩამოყალიბება იყო ამ სტრატეგიის ქვაკუთხედი, რომელიც აკავშირებდა აშშ-ს დასავლეთ ევროპის ქვეყნებთან, რათა დაეცვა საბჭოთა აგრესიისგან. ეს ალიანსი მიაწინებდა მნიშვნელოვან ცვლილებას აშშ-ის საგარეო პოლიტიკაში, რადგან იგი წარმოადგენდა გრძელვადიან ვალდებულებას კოლექ-

ტიური თავდაცვისა და შეკავებისკენ. აზიაში მსგავსმა ალიანსებმა, როგორცაა აშშ-იაპონიის უსაფრთხოების ხელშეკრულება და ორმხრივი თავდაცვის პაქტები სამხრეთ კორეასთან და ტაივანთან, გააფართოვა ამერიკის სტრატეგიული მიღწევები და ხაზი გაუსვა მის როლს, როგორც გლობალური უსაფრთხოების გარანტს.

შეერთებულ შტატებსა და საბჭოთა კავშირს შორის გეოპოლიტიკური დაძაბულობის პერიოდმა მეორე მსოფლიო ომის დასრულებიდან 1945 წელს საბჭოთა კავშირის დაშლამდე 1991 წელს, მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია აშშ-ის გეოსტრატეგიული ინტერესების ჩამოყალიბებაზე. ამ ეპოქაში, რომელიც ხასიათდება იდეოლოგიური, სამხედრო, ეკონომიკური და პოლიტიკური ბრძოლებით, შეერთებულმა შტატებმა შეიმუშავა ყოვლისმომცველი სტრატეგია კომუნიზმის გავრცელების წინააღმდეგ და საკუთარი გლობალური გავლენის ხელშეწყობისთვის.

დემოკრატია და კომუნიზმს შორის იდეოლოგიური ბრძოლა ცივი ომის დროს აშშ-ის გეოსტრატეგიული ინტერესების განმსაზღვრელი მახასიათებელი გახდა. ცივი ომის ეპოქაში შეერთებული შტატები და საბჭოთა კავშირი წარმოადგენდნენ ორი განსხვავებული იდეოლოგიური და გეოპოლიტიკური სისტემის საპირისპირო პოლუსებს. ამერიკის საგარეო და სამხედრო პოლიტიკა ეფუძნებოდა შეკავების სტრატეგიას (containment), რომლის საფუძველი ჯორჯ კენანმა 1947 წელს ჩამოაყალიბა, როგორც საბჭოთა ექსპანსიის გრძელვადიანი შეკავების მექანიზმი დასავლური ინსტიტუტების გაძლიერების გზით.⁵ მეორე მხრივ, საბჭოთა კავშირი ცდილობდა გავლენის სფეროების შენარჩუნებას სამხედრო-პოლიტიკური ბალანსისა და იდეოლოგიური ექსპორტის საშუალებით. შეკავების სტრატეგია არ შემოიფარგლებოდა მხოლოდ ეკონომიკური დახმარებით; ის ასევე მოიცავდა პირდაპირ სამხედრო ინტერვენციას. კორეის ომი (1950-1953) იყო ცივი ომის პირველი მნიშვნელოვანი სამხედრო კონფლიქტი, სადაც აშშ-ს ძალები, გაეროს დროშის ქვეშ, ჩაერივნენ ჩრდილოეთ კორეის აგრესიის მოსაგერიებლად და კორეის ნახევარ-კუნძულზე კომუნიზმის გავრცელების თავიდან ასაცილებლად. ანალოგიურად, ვიეტნამის ომში (1955-1975) მოუწია აშშ-ს ფართო სამხედრო ჩართულობა, რომელიც მიზნად ისახავდა

⁵ George F. Kennan, “The Sources of Soviet Conduct.” *Foreign Affairs* 25, no. 4 (July 1947): 566–582.

კომუნისტური ჩრდილოეთ ვიეტნამისთვის ხელის შეშლას სამხრეთ ვიეტნამის ხელში ჩაგდებაში.⁶

ასევე, აშშ-ის გეოსტრატეგიული ინტერესების ჩამოყალიბებაზე ცივი ომის დასაწყისში გადამწყვეტი როლი ითამაშა ტრუმენის დოქტრინამ, რომელიც გამოცხადდა 1947 წელს. იგი ავალდებულებდა აშშ-ს მხარი დაეჭირა თავისუფალ ხალხებისთვის. ეს პოლიტიკა გადაიზარდა ეკონომიკურ და სამხედრო დახმარებაში ისეთი ქვეყნებისთვის, როგორიცაა საბერძნეთი და თურქეთი, რომლებიც განიხილებოდნენ დაუცველად კომუნისტური ამბოხებების მიმართ. მარშალის გეგმამ, რომელიც დაიწყო 1948 წელს, კიდევ უფრო აჩვენა ამერიკის ერთგულება კომუნიზმის შეკავებისადმი მნიშვნელოვანი ეკონომიკური დახმარების გაწევით, რათა დაეხმარებოდა ომით განადგურებული ევროპის აღდგენას. ეკონომიკური სტაბილურობისა და ზრდის ხელშეწყობით, აშშ მიზნად ისახავდა საყრდენის შექმნას კომუნისტური გავლენის წინააღმდეგ.⁷

ასევე, ცივმა ომმა აიძულა აშშ ეწარმოებინა ფარული და სადაზვერვო ოპერაციები მსოფლიოში საბჭოთა გავლენის ზრდის საფრთხის საპასუხოდ. აშშ-ის *ცენტრალურმა სადაზვერვო სააგენტომ* (CIA) გადამწყვეტი როლი ითამაშა გადატრიალების ორგანიზებაში და ანტიკომუნისტური რეჟიმების მხარდასაჭერად მთელ მსოფლიოში, დაწყებული ირანიდან და გვატემალაიდან 1950-იან წლებში დასრულებული ჩილემდე 1970-იან წლებში. ეს ქმედებები ასახავდა აშშ-ის მზადყოფნას ჩარეულიყო სხვა ერების საშინაო საქმეებში თავისი სტრატეგიული ინტერესების დასაცავად და კომუნიზმის საფრთხის წინააღმდეგ.⁸

1962 წლის კუბის სარაკეტო კრიზისი ცივი ომის საშიშროების ყველაზე დამაბული მომენტი იყო. საბჭოთა ბირთვული რაკეტების აღმოჩენამ კუბაში აშშ და საბჭოთა კავშირი ბირთვული ომის ზღვარზე მიიყვანა. კრიზისმა ხაზი გაუსვა სტრატეგიული

⁶ Pilliter, Richard John, "The evolution of the U.S. Containment Policy in Asia." Electronic Theses and Dissertations. 6582. University of Windsor. 1969. <https://surl.li/tozruv>, (გადამოწმებულია 02.12. 2025);

⁷ McGlinchey, Stephen. „The Marshall Plan, the Truman Doctrine, and the Division of Europe“. E-International Relations. 2009. <https://surl.li/doszda>, (გადამოწმებულია 02.12. 2025);

⁸ Wilford, Hugh. „The Agency A History of the CIA -Course Guidebook“. California State University, Long Beach. 2015. <https://surl.li/sfelly>, (გადამოწმებულია 02.12. 2025);

შეკავების მნიშვნელობას და გამოიწვია ვაშინგტონსა და მოსკოვს შორის პირდაპირი საკომუნიკაციო ხაზების დამყარება, აგრეთვე იარაღის კონტროლის შემდგომი შეთანხმებები, როგორცაა ნაწილობრივი გამოცდის აკრძალვის ხელშეკრულება (1963) და სტრატეგიული იარაღის შეზღუდვის მოლაპარაკებები (SALT).

ბირთვული იარაღის შექმნამ მნიშვნელოვნად ჩამოაყალიბა აშშ-ის გეოსტრატეგიული ინტერესები ცივი ომის დროს. ატომური და წყალბადის ბომბების შემუშავებამ და განლაგებამ გარდაქმნა სამხედრო სტრატეგია და საერთაშორისო ურთიერთობები. აშშ-მა მიიღო ბირთვული შეკავების პოლიტიკა, რომლის მიზანი იყო საბჭოთა აგრესიის თავიდან აცილება მასიური შურისძიებისთვის მზადყოფნის დემონსტრირებით.

შეერთებულ შტატებსა და საბჭოთა კავშირს შორის *შეიარაღების რბოლა*⁹ გამოიწვია უზარმაზარი ბირთვული არსენალის დაგროვება და დახვეწილი მიწოდების სისტემების განვითარება, მათ შორის *კონტინენტთაშორისი ბალისტიკური რაკეტები (ICBM)* და *წყალქვეშა ბალისტიკური რაკეტები (SLBM)*. გაჩნდა დოქტრინა *ურთიერთდარწმუნებული განადგურების შესახებ (MAD)*, რომელიც ამტკიცებდა, რომ ბირთვული თავდასხმა რომელიმე ზესახელმწიფოს მიერ გამოიწვევს ორივეს სრულ განადგურებას, რითაც შეაჩერებს პირდაპირ კონფლიქტს.

მიუხედავად მტრობისა, ზესახელმწიფოებმა აღიარეს ბირთვული საფრთხის მართვის აუცილებლობა, რამაც გამოიწვია შეიარაღების კონტროლის რამდენიმე მნიშვნელოვანი შეთანხმება. 1970-იან წლებში *სტრატეგიული იარაღის შეზღუდვის მოლაპარაკებებმა (SALT)* გამოიწვია ხელშეკრულებები, რომლებიც ზღუდავდნენ სტრატეგიული იარაღის რაოდენობას, რომელიც თითოეულ მხარეს შეეძლო ჰქონოდა. 1972 წლის *ანტი-ბალისტიკური რაკეტების (ABM)* ხელშეკრულება კიდევ უფრო ზღუდავდა რაკეტაწინააღმდეგო თავდაცვის სისტემების განლაგებას, რომელიც მიზნად ისახავდა სტრატეგიული სტაბილურობის შენარჩუნებას.⁹

⁹ The Arms Control Association. The Anti-Ballistic Missile (ABM) Treaty at a Glance. <https://surl.li/qaseby>, (გადამოწმებულია 02.12. 2025);

ცივი ომის დასასრულმა აღნიშნა ტრანსფორმაციული პერიოდი გლობალურ პოლიტიკაში და ღრმად იმოქმედა მე-20 საუკუნის ბოლოს შეერთებული შტატების გეოსტრატეგიული ინტერესების ჩამოყალიბებაზე. 1991 წელს საბჭოთა კავშირის დაშლა ნიშნავს ბიპოლარული მსოფლიო წესრიგის დაშლას, რომელიც აყალიბებდა საერთაშორისო ურთიერთობებს მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ. რამაც გამოიწვია გადასვლა ბიპოლარული სამყაროდან უნიპოლარულ სამყაროზე, სადაც აშშ ერთადერთ ზესახელმწიფო იყო. ამ ცვლილებამ მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა აშშ-ის გეოსტრატეგიულ ინტერესებზე. აშშ გამოვიდა ცივი ომიდან შეუდარებელი სამხედრო და ეკონომიკური ძალით, რაც მას საშუალებას აძლევდა ჩამოეყალიბებინა საერთაშორისო წესრიგი თავისი ინტერესებისა და ღირებულებების მიხედვით. უნიპოლარულმა მომენტმა აშშ-ს საშუალება მისცა უფრო თავდაჯერებული საგარეო პოლიტიკა გაეტარებინა. თანატოლი კონკურენტის ნაკლებობამ შეერთებულ შტატებს მეტი თავისუფლება მისცა გლობალურ საქმეებში, საბჭოთა კავშირის მიერ დაწესებული შეზღუდვების გარეშე. პოსტ-ცივი ომის პერიოდში, საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, შეერთებულმა შტატებმა გააფართოვა თავისი გლობალური სტრატეგიული ხედვა და ჩამოაყალიბა ლიბერალური ჰეგემონიის პოლიტიკა, რომლის მიზანიც იყო დემოკრატიული მმართველობის, ბაზრის ეკონომიკისა და კოლექტიური უსაფრთხოების ინსტიტუტების (ნატო, ევროკავშირი) გავრცელება საერთაშორისო სისტემაში. ამასთან, რუსეთის ფედერაციამ აღნიშნული პროცესები აღიქვა, როგორც დასავლეთის მიერ მისი ტრადიციული გავლენის ზონის თანმიმდევრული შეზღუდვა და გეოპოლიტიკური იზოლაციის მცდელობა. ამ ახალმა გარემოებამ გამოიწვია სამხედრო სტრატეგიისა და საგარეო პოლიტიკის მიზნების გადაფასება, რადგან აშშ ცდილობდა თავისი პოზიციის გამყარებას და სტაბილურობის ხელშეწყობას სწრაფად ცვალებად სამყაროში. შეერთებულმა შტატებმა შეინარჩუნა თავისი გლობალური სამხედრო ყოფნა და ალიანსები. ნატო, რომელიც თავდაპირველად შეიქმნა საბჭოთა აგრესიის დასაძლევად, შეეგუა უსაფრთხოების ახალ გამოწვევებს, როგორიცაა ტერორიზმი, ავტორიტარული სახელმწიფოები და ჩინეთის, როგორც გლობალური კონკურენტის აღზევება; ასევე, ნატომ განაგრძო აღმოსავლეთ

ევროპაში გაფართოება და ისეთ კონფლიქტებში ჩართვა, როგორც იყო ბალკანეთი 1990-იან წლებში და ავღანეთი 9/11 თავდასხმების შემდეგ.

ცივი ომის შემდგომი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო აშშ-ის ხელმძღვანელობით კოალიციის პასუხი ერაყის ქუვეითში შეჭრაზე 1990 წელს. სამხედრო კამპანია (ოპერაცია - “Desert Storm”) ქუვეითის გასათავისუფლებლად, აჩვენა აშშ-ის მზადყოფნა გამოიყენოს სამხედრო ძალა საერთაშორისო ნორმების და მისი სტრატეგიული ინტერესების დასაცავად ახლო აღმოსავლეთში. რეგიონში აშშ-ის მუდმივი სამხედრო ყოფნის დამყარებამ ხაზი გაუსვა ახლო აღმოსავლეთის სტაბილურობისა და ენერგორესურსების ხელმისაწვდომობის სტრატეგიულ მნიშვნელობას ამერიკისთვის.

ცივი ომის შემდგომ ეპოქაში - 1990-იან წლებში აშშ-მა, ასევე მონაწილეობა მიიღო სხვადასხვა სამხედრო ინტერვენციებში, რომლებიც მიზნად ისახავდა ჰუმანიტარულ მისიებს და კონფლიქტების მოგვარებას. ბალკანეთში შეერთებულმა შტატებმა გადამწყვეტი როლი ითამაშა ნატოს ხელმძღვანელობით, ბოსნიასა და კოსოვოში ეთნიკური წმენდის შესაჩერებლად და მშვიდობის დამყარების ხელშეწყობაში. ასევე, ამ ინტერვენციებმა ხაზი გაუსვა აშშ-ის მზადყოფნას გამოიყენოს სამხედრო ძალა საერთაშორისო ნორმების დასაცავად და ჰუმანიტარული კატასტროფების თავიდან ასაცილებლად.

აშშ-ის მიერ გამოცხადებული გლობალური ომი ტერორის წინააღმდეგ, რომელიც დაიწყო 2001 წლის 11 სექტემბრის თავდასხმების საპასუხოდ, ასახავდა აშშ-ის ვალდებულებას და პასუხისმგებლობას, წინ აღუდგეს საერთაშორისო უსაფრთხოების გამოწვევების ნებისმიერ წყაროს. ავღანეთსა (2001) და ერაყში (2003) შეჭრამ, მიუხედავად იმისა, რომ აშშ-ის პოლიტიკურ ელიტებში საკამათო და ასევე ძვირადღირებული იყო, აჩვენა ამერიკის მზადყოფნა გამოიყენოს სამხედრო ძალა სტრატეგიული მიზნების მისაღწევად.

პოსტ-ცივი ომის ეპოქაში შეერთებული შტატების საგარეო და სამხედრო პოლიტიკა დაეფუძნა ლიბერალური ჰეგემონიის მოდელს, რომელიც მიზნად ისახავდა საერთაშორისო სტაბილურობის მიღწევას დემოკრატიული ინსტიტუტების გავრცელებითა

და სამხედრო ჩარევებით. ამ ხედვის პრაქტიკული გამოვლინებად იქცა ავღანეთის (2001) და ერაყის (2003) კამპანიები, რომლებიც თავდაპირველად წარმოაჩენდა გლობალური ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის და უსაფრთხოების საერთაშორისო წესრიგის განმტკიცების მცდელობას.

თუმცა, ამ ომებმა სწრაფად წარმოაჩინეს ლიბერალური ჰეგემონიის მოდელის შინაგანი პარადოქსები. ორივე კონფლიქტი გადაიქცა ხანგრძლივ და ძვირადღირებულ სამხედრო ოპერაციებად, რომელთა განმავლობაში აშშ-მა დაკარგა ათასობით სამხედრო მოსამსახურე და დახარჯა ტრილიონობით დოლარი ეროვნული ბიუჯეტიდან. ამავდროულად, ამ სამხედრო კამპანიებში ფართომასშტაბიანი სამოქალაქო დანაკარგებმა, ინფრასტრუქტურის განადგურებამ და პოლიტიკურმა არასტაბილურობამ შეამცირა ამერიკული ინტერვენციების ლეგიტიმურობა როგორც საერთაშორისო, ისე შიდა პოლიტიკური თვალსაზრისით.¹⁰

ერაყისა და ავღანეთის შემთხვევებში ნათლად გამოჩნდა „მისიის გაფართოების სინდრომი“ - თავდაპირველი სტრატეგიული მიზნების თანდათან გაფართოება არარეალურ სახელმწიფო-აღმშენებლობით მცდელობებამდე, რაც სისტემურად არყევდა ამერიკული სამხედრო პოლიტიკის თანმიმდევრულობას.¹¹ ამან მნიშვნელოვნად დააზიანა შეერთებული შტატების გლობალური იმიჯი, განსაკუთრებით მესამე სამყაროს ქვეყნებში, სადაც ინტერვენციები აღიქმებოდა როგორც ნეოიმპერიალისტური გავლენის გავრცელების მცდელობა.¹²

გლობალური იმიჯის კრიზისის საპასუხოდ, აშშ-მა 21-ე საუკუნის მეორე დეკადაში დაიწყო სტრატეგიული ადაპტაცია - სამხედრო რესურსების გადანაცვლება ინდო-წყნარი ოკეანის რეგიონზე, დიპლომატიური ინსტრუმენტების გაძლიერება და ტექნოლოგიური ინოვაციების (დრონები, კიბერუსაფრთხოება, ინტელექტუალური შეიარაღება) გამოყენება საერთაშორისო ოპერაციებში. ამგვარად, ვაშინგტონმა შეძლო

¹⁰ Stephen M. Walt, „The Hell of Good Intentions: America’s Foreign Policy Elite and the Decline of U.S. Primacy“. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2018.

¹¹ Barry Buzan, and Ole Wæver. „Regions and Powers: The Structure of International Security“. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

¹² Noam Chomsky, „Hegemony or Survival: America’s Quest for Global Dominance.“ New York: Metropolitan Books, 2003

თანდათან შეემცირებინა პირდაპირი სამხედრო ჩარევის პრაქტიკა და გაემლიერებინა პარტნიორობაზე დაფუძნებული კოლექტიური უსაფრთხოების მოდელი.¹³

ამრიგად, ავღანეთისა და ერაყის კამპანიებმა წარმოაჩინა ამერიკული სამხედრო ძალის პარადოქსი: შეუდარებელი ტექნოლოგიური უპირატესობის მიუხედავად, პოლიტიკური სტაბილურობის მიღწევა შეუძლებელი გახდა მაშინ, როცა სამხედრო მიზნები ვერ ემთხვეოდა კულტურულ და ინსტიტუციურ რეალობას. ამან საბოლოოდ განაპირობა აშშ-ის სტრატეგიული ტრანსფორმაცია – გლობალური ინტერვენციონიზმიდან შერჩევით, მრავალპარტნიორობით მიდგომამდე, რომელიც დღეს ახასიათებს ნატო-სა და მისი პარტნიორების თავდაცვით პოლიტიკას. ავღანეთისა და ერაყის კამპანიების გამოცდილებამ ნათლად აჩვენა, რომ სამხედრო ძალის გამოყენება გრძელვადიანი პოლიტიკური სტაბილურობის გარანტი ვერ გახდა. ამ ომებმა წარმოაჩინეს ინტერვენციონისტური მოდელის ზღვარი - ეკონომიკური გადატვირთვა, სამოქალაქო დანაკარგები, ინსტიტუციური კრიზისი და აშშ-ის გლობალური იმიჯის ევოლუცია ჰეგემონიური ლიდერობიდან უფრო პარტნიორულ უსაფრთხოების არქიტექტურამდე

ჩინეთის, როგორც გლობალური ეკონომიკური და სამხედრო ძალის აღზევება, ცივი ომის შემდეგ წარმოადგენს ახალ გამოწვევას აშშ-ს გეოსტრატეგიული ინტერესებისთვის. შეერთებულმა შტატებმა მიიღო სტრატეგიული კონკურენციის სტრატეგია, რომელიც მიზნად ისახავს შეეწინააღმდეგოს ჩინეთის გავლენას ინდო-წყნარი ოკეანის რეგიონში ალიანსების, სამხედრო ყოფნისა და ეკონომიკური ინიციატივების მეშვეობით. ეს სტრატეგია ასახავს ცივი ომის პერიოდის შეკავების პრინციპებს, რომლებიც ადაპტირებულია თანამედროვე გეოპოლიტიკურ გარემოზე.

კოლექტიური უსაფრთხოებისა და ეკონომიკური ურთიერთდამოკიდებულების პრინციპები, რომლებიც ჩამოყალიბდა მსოფლიო ომებისა და ცივი ომის დროს, მოითხოვს აშშ-ის რეაგირებას ამ თანამედროვე გამოწვევებზე. ნატო რჩება აშშ-ის უსაფრთხოების პოლიტიკის ქვაკუთხედად ევროპაში, მაშინ როცა იაპონიასთან, სამხრეთ კორეასთან, ავსტრალიასთან და ინდოეთთან ალიანსები გადამწყვეტია აშშ-

¹³ Robert J. Art, „A Grand Strategy for America“. Ithaca: Cornell University Press, 2013.

ის სტრატეგიისთვის ინდო-წყნარ ოკეანეში. აშშ ასევე აგრძელებს ისეთი საერთაშორისო ინსტიტუტების მხარდაჭერას, როგორიცაა გაერო, საერთაშორისო სავალუტო ფონდი და მსოფლიო ბანკი, რაც ასახავს მის ერთგულებას სტაბილური გლობალური წესრიგისადმი.

დასკვნა

მსოფლიო ომებმა ფუნდამენტურად შეცვალა შეერთებული შტატების გეოსტრატეგიული ინტერესები, გადაანაცვლა ერი იზოლაციონიზმიდან გლობალური ლიდერობის და ფართო საერთაშორისო ჩართულობის პოზიციაზე. სამხედრო ალიანსების ჩამოყალიბება, ცივი ომის დროს იდეოლოგიური ბრძოლა და ეკონომიკური ინსტიტუტების ჩამოყალიბება სათავეს ამ გლობალური კონფლიქტების ზემოქმედებით იღებს. ცივმა ომმა ფუნდამენტური გავლენა მოახდინა აშშ-ის გეოსტრატეგიული ინტერესების ჩამოყალიბებაზე. ამ ეპოქაში შეკავების დოქტრინა, სამხედრო ალიანსების დამყარება, ბირთვული სტრატეგიის შემუშავება, ეკონომიკური პოლიტიკა, ფარული ოპერაციები და კულტურული ომი ამერიკის საგარეო პოლიტიკას აყალიბებდა. ამ სტრატეგიებმა და პოლიტიკამ არა მხოლოდ განსაზღვრა აშშ-საბჭოთა კავშირის მეტოქეობა, არამედ საფუძველი ჩაუყარა აშშ-ის თანამედროვე საგარეო პოლიტიკას. ამ ისტორიული კონტექსტის გაგება გადამწყვეტია აშშ-ის გეოსტრატეგიული ინტერესების მიმდინარე და მომავალი ტრაექტორიის გასაგებად.

ცივი ომის დასრულებამ დააჩქარა ეკონომიკური გლობალიზაციის პროცესი, რამაც მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა აშშ-ს გეოსტრატეგიულ ინტერესებზე. საბჭოთა ბლოკის დაშლამ ახალი ბაზრები გახსნა ვაჭრობისა და ინვესტიციებისთვის, რამაც გამოიწვია ყოფილი კომუნისტური ქვეყნების ინტეგრაცია გლობალურ ეკონომიკაში. აშშ, თავისი მოწინავე ეკონომიკითა და ტექნოლოგიური უპირატესობით, კარგად იყო განლაგებული გლობალური ვაჭრობის ამ გაფართოებით სარგებლობისთვის, რითაც კიდევ უფრო გაზარდა თავისი გეოსტრატეგიული ინტერესების არეალი.

გეოსტრატეგიული ინტერესების გასატარებლად ეკონომიკური, სამხედრო და სტრატეგიული მიდგომების გარდა, აშშ აგრძელებს დემოკრატიისა და ადამიანის უფლებების პოპულარიზაციას, როგორც მისი საგარეო პოლიტიკის ძირითადი

ელემენტების. დემოკრატიული მოძრაობების და ავტორიტარული რეჟიმების წინააღმდეგ აშშ-ის მხარდაჭერა მთელს მსოფლიოში, ასახავს ცივი ომის იდეოლოგიური ბრძოლის მუდმივ მემკვიდრეობას.

მთელი მე-20 საუკუნის განმავლობაში და 21-ე საუკუნის მიჯნაზე, აშშ-ის გეოსტრატეგიული ინტერესები ჩამოყალიბება არ ყოფილა სტატიკური. მისი ევოლუცია გამოხატავდა საერთაშორისო სისტემის ცვლილებებს, ტექნოლოგიურ ტრანსფორმაციებს და გლობალურ საფრთხეებზე რეაგირების უნარს. იზოლაციონიზმიდან გლობალურ ჰეგემონიამდე და შემდეგ კონკურენტულ გეოპოლიტიკურ გარემოში გადანაცვლება ქმნის იმ გეოსტრატეგიულ ინტერესებს, რომელიც განსაზღვრავს აშშ-ის სამხედრო, ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და ტექნოლოგიურ ქცევას მსოფლიო მასშტაბით.

ბიბლიოგრაფია

- Art, Robert J. „A Grand Strategy for America“. Ithaca: Cornell University Press, 2013;
- Buzan, Barry, and Ole Wæver. „Regions and Powers: The Structure of International Security“. Cambridge: Cambridge University Press, 2003;
- Chomsky, Noam. „Hegemony or Survival: America’s Quest for Global Dominance“. New York: Metropolitan Books, 2003;
- Kennan, George F. “The Sources of Soviet Conduct.” Foreign Affairs 25, no. 4 (July 1947): 566–582.
- Lurie, Shira. „George Washington's Farewell Address“, <https://surl.li/scprgf>, (გადამოწმებულია 02.12. 2025);
- McGlinchey, Stephen. „The Marshall Plan, the Truman Doctrine, and the Division of Europe“. E-International Relations. 2009. <https://surl.li/doszda>, (გადამოწმებულია 02.12. 2025);
- Pillitter, Richard John, "The evolution of the U.S. Containment Policy in Asia." Electronic Theses and Dissertations. 6582. University of Windsor. 1969. <https://surl.li/tozruv>, (გადამოწმებულია 02.12. 2025);
- The National Museum of American Diplomacy. The Monroe Doctrine: The United States and Latin American Independence. <https://surl.li/xvydvn>, (გადამოწმებულია 02.12. 2025);
- The Arms Control Association. The Anti-Ballistic Missile (ABM) Treaty at a Glance. <https://surl.li/qaseby>, (გადამოწმებულია 02.12. 2025);
- Walt, Stephen M. „The Hell of Good Intentions: America’s Foreign Policy Elite and the Decline of U.S. Primacy“. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2018;
- Wilford, Hugh. „The Agency A History of the CIA -Course Guidebook“. California State University, Long Beach. 2015. <https://surl.li/sfelly>, (გადამოწმებულია 02.12. 2025);